

Tabiat ancak bir sanat olabilir, sanatkar olamaz.

Üçüncü Muhal: Bu muhali izah edecek bazı risalelerde beyan edilen iki misal:

Birinci Misal: Bütün âsâr-ı medeniyetle tekmil ve tezyin edilmiş, hâlî bir sahrada kurulmuş, yapılmış bir saraya; gayet vahşi bir adam girmiş, içine bakmış. Binlerle muntazam sanatlı eşyayı görmüş. Vahşetinden, ahmaklığından, hariçten kimse müdahale etmeyip o saray içinde o eşyadan birisi, o sarayı müştemilatıyla beraber yapmıştır diye taharriye başlıyor. Hangi şeye bakıyor, o vahşetli akli dahi kabil görmüyor ki o şey bunları yapsın.

Sonra o sarayın teşkilat programını ve mevcudat fihristesini ve idare kanunları içinde yazılı olan bir defteri görür. Çendan elsiz ve gözsüz ve çekişsiz olan o defter dahi sair içindeki şeyler gibi hiçbir kabiliyeti yoktur ki o sarayı teşkil ve tezyin etsin. Fakat muhtar kalarak bilmeceburiye, eşya-yı âhere nisbeten, kavanin-i ilmiyenin bir unvanı olmak cihetiyle, o sarayın mecmuuna bu defteri münasebettar gördüğünden “İşte bu defterdir ki o sarayı teşkil, tanzim ve tezyin edip bu eşyayı yapmış, takmış, yerleştirmiş.” diyerek vahşetini; ahmakların, sarhoşların hezeyanına çevirmiş.

İşte aynen bu misal gibi; hadsiz derecede misaldeki saraydan daha muntazam, daha mükemmel ve bütün etrafı mu’cizane hikmetle dolu şu saray-ı âlemin içine, inkâr-ı uluhiyete giden tabiyyun fikrini taşıyan vahşi bir insan girer. Daire-i mümkinat haricinde olan Zat-ı Vâcibü’l-vücut’un eser-i sanatı olduğunu düşünmeyerek ve ondan i’raz ederek, daire-i mümkinat içinde kader-i ilâhînin yazar bozar bir levhası hükmünde ve kudret-i ilâhiyenin kavanin-i icraatına tebeddül ve tagayyür eden bir defteri olabilen ve pek yanlış ve hata olarak “Tabiat” namı verilen bir mecmua-i kavanin-i âdât-ı ilâhiye ve bir fihriste-i sanat-ı Rabbaniyeyi görür. Ve der ki:

“Madem bu eşya bir sebep ister, hiçbir şeyin bu defter gibi münasebeti görünmüyor. Çendan hiçbir cihetle akıl kabul etmez ki gözsüz, şuursuz, kudretsiz bu defter, rububiyet-i mutlakanın işi olan ve hadsiz bir kudreti iktiza eden icadı yapamaz. Fakat madem Sâni’-i Kadîm’i kabul etmiyorum; öyle ise en münasibi, bu defter bunu yapmış ve yapar diyeceğim.” der. Biz de deriz:

Ey ahmaku’l-humakadan tahammuk etmiş sarhoş ahmak! Başını tabiat bataklığından çıkar, arkana bak; zerrattan, seyyarata kadar bütün mevcudat, ayrı ayrı lisanlarla şehadet ettikleri ve parmaklarıyla işaret ettikleri bir Sâni’-i Zülcelal’i gör ve o sarayı yapan ve o defterde sarayın programını yazan Nakkaş-ı Ezelf’nin cilvesini gör, fermanına bak, Kur’an’ını dinle, o hezeyanlardan kurtul!